

Загальні аспекти педагогіки в природничих науках

Педагогіка як наука: об'єкт, предмет і функції. Місце педагогіки серед інших наук та її зв'язок з біологією

Педагогіка – наука про виховання, освіту, навчання і розвиток особистості.

Термін «педагогіка» у перекладі з грецької мови означає «paídos» - дитина і «ago» - веду, керую, тобто «дітоводіння». Ще у Давній Греції – це були найрозумніші, талановиті, вільнонаймані люди, які займалися навчанням та вихованням дітей. Їх називали педотрибами (вчителі гімнастики для хлопчиків), дидасками (вчителі музично-театрального мистецтва). У Давній Русі педагогів називали «майстрами». Мабуть це найкраща назва. Адже сам К.Ушинський наголошував, що педагогіка – це найвище мистецтво.

До XVII ст. педагогіка розвивалася під впливом філософії, яка на той час була осередком наукових знань. Згодом, в процесі історичного розвитку, під впливом певних обставин (розвитком виробництва, підвищенням рівня духовної культури) зросла роль освіти, розширювалася і поступово ускладнювалася навчально-виховна діяльність, накопичувався відповідний професійний досвід. Саме це і зумовило виокремлення педагогіки як окремо існуючої науки.

На сьогоднішній день педагогіка – це самостійна наука, яка має предмет та об'єкт дослідження, виконує певні функції і завдання, оперує методами та методичними прийомами. Для визначення педагогіки як науки, необхідно перш за все відокремити поняття її об'єкта та предмета.

Об'єкт науки – це те, що існує як реальність поза самим вивченням. Педагогічна наука вивчає не дитину, а систему педагогічних діянь з нею (спільну діяльність учителя і учня, методи навчання і виховання, зміст освіти, способи включення учня у цю діяльність тощо), яка готує підростаючу особистість до життя у суспільстві. Цілеспрямована діяльність суспільства, яка допомагає людині засвоїти певний соціальний досвід, увійти в систему існуючих соціальних зв'язків, зберігаючи і розвиваючи свою неповторну індивідуальність, отримала назву «освіта». Спеціально вивчає освіту лише педагогіка. Тому саме освіта і є об'єктом педагогіки. [Волкова, стор.21].

Предмет науки впливає з об'єкта, тобто те, що вивчається в об'єкті. Отже, предметом педагогіки є процес спрямованого особистісного розвитку людини крізь призму виховання, освіти і навчання.

Педагогіка як наука розробляє теорію і технологію організації педагогічного процесу, напрями поліпшення і удосконалення діяльності педагога (педагогічну майстерність) і різних видів діяльності учнів, а також способи їх двосторонньої взаємодії.

Розглянемо 2 основні функції педагогіки (Рис.1.).

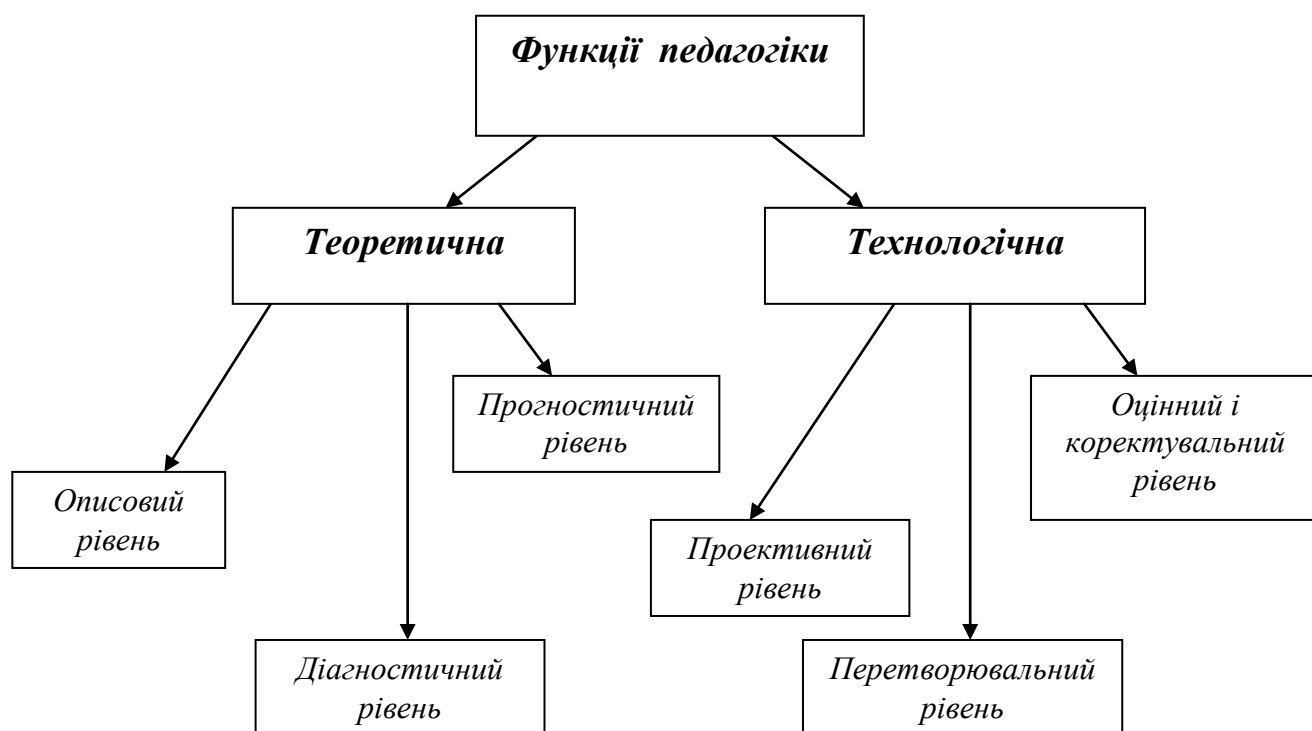


Рис. 1. Функції педагогіки

Описовий рівень – вивчення передового і новаторського досвіду;

діагностичний рівень – виявлення стану педагогічних явищ (успішності, вихованості учнів тощо), встановлення умов і причин, які їх обумовлюють;

прогностичний рівень – експериментальні дослідження педагогічної дійсності і побудова на їхній основі моделей перетворення цієї дійсності.

Проективний рівень – розробка відповідних методичних матеріалів (навчальних планів, програм, підручників, навчальних посібників, педагогічних рекомендацій) на базі теоретичної концепції, у якій визначається план педагогічної діяльності;

перетворювальний рівень – впровадження досягнень педагогічної науки в навчально-виховний процес з метою його удосконалення;

оцінний і коректувальний рівень – оцінка впливу результатів наукових досліджень на педагогічну практику і корегування взаємодії наукової теорії і практики навчання і виховання.

Педагогіка як наука включає в себе великий спектр педагогічних знань з теорії навчання і виховання, що зумовлює її існування в тісних взаємозв'язках з гуманітарними, економічними та природничими науками.

Міжпредметні зв'язки педагогіки дають їй змогу глибше пізнати педагогічні факти, явища і процеси.

Педагогіка пов'язана з філософією (етикою, естетикою), соціологією, психологією, анатомією, фізіологією, гігієною людини та з іншими науками.

Філософія, соціологія допомагають педагогіці визначити мету виховання, правильно враховувати дію загальних закономірностей людського буття і мислення, надають оперативну інформацію про зміни в науці та суспільстві, коригуючи спрямованість виховання. Кожен розділ педагогіки спирається на відповідний розділ психології, яка вивчає закономірності розвитку психіки людини. Анатомія і фізіологія людини є основою розуміння біологічної сутності людини: розвитку вищої нервової діяльності, першої та другої сигнальних систем, розвитку й функціонування органів чуттів, опорно-рухового апарату, серцево-судинної та дихальної систем. Гігієна дітей і підлітків як галузь гігієни сприяє організації на наукових засадах у закладах освіти заходів щодо зміцнення здоров'я, фізичного розвитку, трудової діяльності дітей та підлітків, плануванню будівництва та обладнання навчальних і дитячих закладів різних типів. Зв'язок педагогіки з медициною є передумовою формування корекційної педагогіки як спеціальної галузі педагогічного знання. У взаємозв'язку з медициною вона розробляє систему засобів, що дають змогу досягти терапевтичного ефекту й полегшити процеси соціалізації, компенсувати наявні дефекти.[Фіцула, стор. 19]

На основі знань з генетики про залежність спадковості дитини від її генотипу, досить складну природу генетичної мутації, функціонально

спрямовану дію генів і хромосом, високу пластичність дитячого організму педагогіка критично переоцінює чимало сталих положень про закономірності людського розвитку, намагається обґрунтувати оптимальні умови для всебічного розвитку кожної дитини, формування її особистості. [Мойсеюк, стор. 25-26]

Педагогіка як кожна наука має свій понятійний апарат, набір термінів, якими керується. Ці поняття називають категоріями педагогіки.

Категорія (від грецьк. *katēgoria* – висловлювання, звинувачування, ознака) – наукове поняття, що визначає найсуттєвіші якості того чи іншого явища дійсності. Знати категорії – означає розуміти мову науки.

Педагогіка охоплює понад тисячу понять і термінів, які узагальнюють педагогічний досвід і знання.

Основні педагогічні категорії – виховання, розвиток, освіта і навчання. Вони відображають суть теоретичних і практичних питань, що належать до предмета педагогічної науки. Правильне їх розуміння – це шлях до пізнання педагогічних закономірностей.

Самоосвіта, самовиховання, перевиховання – ці поняття не основні, але дуже важливі в педагогіці.

Виховання – це цілеспрямований процес виховання всебічно і гармонійно розвиненої особистості через активне засвоєння підростаючого покоління соціального досвіду, необхідного для життя і праці.

Поняття «виховання» трактують по-різному. У широкому розумінні – це процес формування особистості під впливом соціальних умов. Оскільки дійсність нерідко буває суперечливою і конфліктною, то особистість може не тільки формуватися під впливом оточення, а й деформуватися під тиском антисоціальних явищ чи протистояти їм. [Волкова, стор.13]

Виховання (в широкому педагогічному розумінні) – формування особистості дитини під впливом діяльності педагогічного персоналу освітнього закладу, яке ґрунтується на педагогічній теорії, передовому педагогічному досвіді. Виховання (у вузькому педагогічному розумінні) – цілеспрямована виховна діяльність педагога для досягнення мети в колективі учнів. Виховання (у

вузькому значенні) – це спеціально організований процес, орієнтований на формування певних якостей особистості, процес управління її розвитком через двосторонню взаємодію педагога і учня.

Важливим елементом виховання є освіта.

Освіта – сукупність систематизованих знань, умінь, навичок, набутих в результаті навчання і формування на їх основі наукового світогляду, розвитку пізнавальних інтересів, здібностей. Головне призначення освіти – самоосвіта.

Самоосвіта – цілеспрямована робота людини над самовдосконаленням в інтелектуальному, духовному, морально-етичному, культурно-естетичному і фізичному напрямках. Самоосвіта – необхідна ланка у науково-технічному прогресі.

Головним способом здобуття освіти, засвоєння суспільних норм, накопичення певного досвіду є навчання. Навчання – це цілеспрямована взаємодія вчителя і учня, в результаті якої відбувається процес передачі знань, умінь та формування навичок і досвіду.

Навчання – це не механічна передача вчителем знань, умінь і навичок учневі. Це складна спільна робота, в якій провідна роль належить учителю, який викладає навчальний матеріал, формує мотивацію до навчання, розвиває пізнавальну діяльність, розкриває особисті здібності і таланти особистості та навчає «вчитися» (засвоювати знання, вміння та вміти ними оперувати).

Самовиховання – систематична і свідомо діяльність людини, направлена на удосконалення своїх позитивних якостей та подолання негативних.

Перевиховання – індивідуальна цілеспрямована робота дорослих з усунення недоліків у важковиховуваних учнів.

Розвиток особистості – це процес і результат її змін під впливом навколишнього середовища, спадковості, навчання і виховання.

У педагогічному процесі всі ці педагогічні категорії взаємопов'язані та взаємообумовлені.

Виховання, освіта і навчання – три найважливіші взаємопов'язані і взаємодоповнюючі напрями педагогічної діяльності. Їх взаємозв'язок – одна з основних педагогічних закономірностей. Кожний педагог повинен пам'ятати, що

він є майстром своєї справи і вдало поєднувати навчання і виховання. Адже, не винятково це вдале поєднання категорій педагогіки називають навчально-виховний процес.